

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Trumpųjų ir alternatyvių maisto tiekimo grandinių skatinimas ES. Agroekologijos vaidmuo“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 353/11)

Pranešėja **Geneviève SAVIGNY**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2019 1 24
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2019 6 28
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 7 17
Plenarinė sesija Nr.	545
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	135/7/21

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Šioje nuomonėje EESRK pabrėžia, kad trumpos grandinės ir agroekologija yra nauji Europos žemės ūkio orientyrai. Nors šie novatoriški metodai prieštarauja maisto tiekimo sistemų globalizacijai, per daugiau kaip 50 metų šios sistemos susiformavo, buvo nagrinėjamos daugelyje nacionalinių ir europinių mokslinių tyrimų programų, jų plėtra buvo remiama viešųjų ir privačių fondų lėšomis ir prie jų prisijungia vis daugiau naujų ūkininkų. Taigi buvo patvirtinta, kad agroekologija ir trumpos grandinės yra pajėgios ir tinkamos priemonės spręsti aprūpinimo maistu uždavinius. Jos galėtų tapti pagrindiniu ramsčiu kuriant politiką, kurios tikslas užtikrinti tvarias maisto tiekimo sistemas ir įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus per 10 metų (iki 2030 m.).

1.2. Visoje Europoje plėtojamos naujoviškos vartotojus ir gamintojus suartinančios sistemos, kaip antai bendruomenių remiama žemės ūkio veikla (angl. *community supported agriculture*) ir kitų formų „krepšelių“ sistemos. Daugelis šių gamintojų užsiima ekologiniu ūkininkavimu arba kitomis nestandartizuotomis aplinkai palankiomis ūkininkavimo formomis. Į šią veiklą dažnai įsitraukia teritorinės bendrijos, siekdamos sukurti vietos maisto tiekimo valdymo sistemas, apimančias įvairius veikėjus ir visų pirma skatinančias kolektyvinio maitinimo įstaigose naudoti vietos produktus. Trumpos pardavimo grandinės mažiems ūkiams tampa tikra galimybe padidinti ūkių pridėtinę vertę ir pelningumą. Ši į teritorijas sugrąžinta veikla didina užimtumą ir vietos pokyčius, o ją vykdančius ūkininkus skatina prisiimti tvirtus įsipareigojimus. Vartotojams tai yra šviežių ir aukštos kokybės produktų šaltinis, turtingas istorija ir žmogiškaisiais ryšiais, kuris tampa priemone domėtis mityba ir produktų verte bei įgyti atitinkamų žinių.

1.3. Šis gamybos ir pardavimo būdas netinka visiems ūkiams, nes juose taikomi skirtingi gamybos tipai, jie yra skirtingose geografinėse vietovėse arba trūksta miesto gyventojų, kurie būtų pajėgūs suvartoti, pvz., visą vyną ar alyvuogių aliejų, pagamintą tam tikroje teritorijoje, kurioje ūkininkaujama labai aktyviai. Juo nepatenkinamas ir ne vietoje pagamintų maisto produktų poreikis. Ilgesnėse grandinėse ES kokybės ženklų sistemos (saugoma geografinė nuoroda, saugoma kilmės vietos nuoroda, garantuotas tradicinis gaminytis) yra pirkėjų pasirinkimą palengvinantis išskirtinumo ir vertės nustatymo šaltinis.

1.4. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pažymi, kad agroekologija tampa nauju maisto ir žemės ūkio produktų gamybos pavyzdžiu. Agroekologija, kaip mokslas, technika ir visuomeninis judėjimas, aprėpia visą maisto tiekimo sistemą, ja siekiama priartinti gamintoją prie jo aplinkos, išsaugant ar net atkuriant žemės ūkio, ekologijos ir visuomenės sistemos sudėtingumą ir turtingumą. Agroekologija, kuri yra skatinama FAO ir kuriai skiriama daug mokslinių tyrimų ir konferencijų, ypač sparčiai vystoma Europoje, be kita ko, ir institucijų lygmeniu, įgyvendinant nacionalines žemės ūkio plėtros programas.

1.5. EESRK mano, kad agroekologija yra perspektyva, į kurią turi būti orientuojamasi Europos žemės ūkyje, kuris iš esmės priklauso nuo jos plėtrai reikalingų gamtos išteklių išsaugojimo. Tokių galutinai suformuotų modelių kaip ekologinis žemės ūkis (išskyrus tam tikras neigiamas ekologiškos „pramonės“ tendencijas), gamtinė žemdirbystė ir kitos tradicinės ūkininkavimo sistemos įkvėpti išpareigojimai pereiti prie mažesnio trąšų kiekio naudojimo, gaivinti dirvožemį, auginti įvairesnius pasėlius ir saugoti biologinę įvairovę turi būti skatinami ir vertinami.

1.6. EESRK ragina plėtoti agroekologiją ES lygmeniu, remdamasis struktūriniu veikslių planu, įgyvendinamam panaudojant įvairius vietas, regiono ir Europos lygmens svirtus. EESRK skatinama visapusiška maisto politika gali tapti šios plėtros pagrindu. EESRK nuomone, svarbios šios priemonės:

- suteikti galimybes gauti finansavimą reikalingai individualiai arba kolektyvinei įrangai (antrasis BŽŪP ramstis),
- maistą reglamentuojančius teisės aktus ir ženklavimo srities bei panašius reikalavimus taikyti atsižvelgiant į smulkiųjų gamintojų poreikius,
- sukurti arba sustiprinti perdirbimo, tiesioginio pardavimo ir agroekologijos sritims pritaikytas švietimo ir konsultavimo paslaugas,
- skatinti ūkininkų mainų tinklus,
- mokslinius tyrimus orientuoti į agroekologiją ir gamintojams kylančius trumpų grandinių poreikius,
- teritorijų lygmeniu, siekiant palengvinti kolektyvinio maitinimo įstaigų aprūpinimą trumpų vietos grandinių produkcija, turi būti nustatytos atitinkamos konkurencijos taisyklės.

2. Įžanga

2.1. Dviejose EESRK nuomonėse ⁽¹⁾ buvo pažymėta, kad būtina vystyti bendrą ES maisto politiką, grindžiamą keliais ramsčiais, įskaitant trumpesnes maisto grandines.

2.2. Vietos ir regionų lygmeniu įgyvendinama vis daugiau iniciatyvų, kuriomis siekiama paremti alternatyvias maisto sistemas ir trumpas maisto tiekimo grandines. Visapusiška maisto politika turėtų būti grindžiama bendru valdymu visais lygmenimis (vietos, regionų, nacionaliniu ir Europos), kuri šį politiką, be kita ko, turėtų skatinti bei plėtoti. Vadovaujantis tokiu požiūriu būtų galima sukurti šioms iniciatyvoms palankias sąlygas, neatsižvelgiant į jų mastą, ir jis yra reikalingas ES darnaus vystymosi tikslams įgyvendinti.

2.3. Tokiomis aplinkybėmis agroekologija tampa nauja žemės ūkio ir maisto produktų gamybos paradigma, kuri padeda plėtoti šią naują maisto tiekimo ir gamybos praktiką.

2.4. Šia nuomone siekiama apžvelgti gamintojų ir vartotojų suartėjimą trumpose grandinėse ir agroekologijos plėtrą, siekiant nustatyti, kokiomis sąlygomis ir priemonėmis būtų galima orientuoti maisto sistemą, kad būtų galima visapusiškai įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus.

3. Trumpų tiekimo grandinių plėtojimas

3.1. Europos Sąjunga įgyvendindama kaimo plėtros politiką vartoja tokią trumpų tiekimo grandinių apibrėžtį (pagal Reglamentą (ES) Nr. 1305/2013): „tiekimo grandinė, kuriai priklauso ribotas ūkinės veiklos vykdytojų, išpareigojusių bendradarbiauti, vykdyti vietos ekonomikos plėtrą ir palaikyti artimus geografinius ir socialinius gamintojų, perdirbėjų bei vartotojų ryšius, skaičius“ ⁽²⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė *Tvaresnės maisto sistemos* (OL C 303, 2016 8 19, p. 64) ir EESRK nuomonė *Pilietinės visuomenės indėlis rengiant visapusišką ES maisto politiką* (OL C 129, 2018 4 11, p. 18).

⁽²⁾ Reglamentas (ES) 1305/2013.

3.2. Nuo XX amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pabaigos aprūpinimas maisto produktais gerokai pasikeitė. Dėl geresnio švietimo mitybos klausimais ir viena po kitos sekusių sveikatos apsaugos krizių, kurios kilo dėl netinkamų ūkininkavimo ir žemės ūkio produktų gamybos metodų, vis daugiau vartotojų renka naujus kokybės kriterijus, apimančius su sveikata ir tvariu vystymusi susijusius aspektus⁽³⁾. Žemės ūkio rinkų reguliavimo panaikinimas, kainų svyravimas ir tai, kad jos kartais nesiekia savikainos, mažos ūkių pajamos ir didėjantis vartotojų susirūpinimas sveika ir kokybiška mityba skatina kai kuriuos ūkininkus keisti savo gamybos ir prekybos metodus. Įvairinimo reiškinys stebimas visoje grandinėje, pradedant gamyba ir baigiant vartojimu. Gaminami nauji žemės ūkio produktai ir gamintojai turi imtis iniciatyvos ieškoti naujų rinkų arba sugalvoti naujus pardavimo būdus trumpose tiekimo grandinėse, kad žmogiškosios ir ekonominės investicijos į įvairinimą būtų atlygintos, be to dėl glaudesnių gamintojų ir vartotojų ryšių ūkininkai pereina prie tvaresnės veiklos. Europos Parlamento tyrimų tarnyba (EPRS) pabrėžė, kad 15 % ūkininkų per trumpas tiekimo grandines pardavė pusę savo produkcijos, o 2016 m. Eurobarometro apklausos duomenimis, keturi iš penkių Europos piliečių nurodė, kad svarbu stiprinti „ūkininkų vaidmenį žemės ūkio maisto grandinėje“. Trumpos tiekimo grandinės Europoje vis labiau plinta, tačiau atskirose šalyse ši raida nevienoda.

3.3. Yra labai daug tiesioginio pardavimo formų. Be tradicinių pardavimo formų ūkiuose arba už jų ribų, plėtojamos kitos iniciatyvos. Vienas dinamiškiausių inovacijų sektorių per pastaruosius dvidešimt metų – tai tarptautinės organizacijos *Urgenci* sukurtos ir sujungtos solidariosios vietos partnerystės, kuriose pagal sutartis tiekiami produktų krepšeliai ir tokiu būdu susiejami vartotojai ir gamintojai. Daugelyje šalių imamasi bendrų veiksmų paremti šio sektoriaus aktyvumą organizuojant vietos muges arba renginius, pavyzdžiui, tinklą *Campagna amica* Italijoje. Labai svarbus kooperatyvų sektoriaus indėlis. Tai sektorius, kuris pritraukia jaunimą ir pradedančiuosius ūkininkus, kurie dažnai būna labai entuziastingi.

3.4. Pirmiau minėtoje nuomonėje⁽⁴⁾ buvo pabrėžtas labai teigiamas trumpų maisto grandinių poveikis, visų pirma dėl produktų šviežumo, taip pat jų juslinių savybių bei maistinės kokybės. Atrodo, kad po daugiau kaip trisdešimt metų vykusios globalios pasaulinės maisto tiekimo sistemos plėtros, jau bendrai pripažinta, kad glaudesnis gamintojų ir vartotojų ryšys įvairiapusiškai naudingas daugeliu požiūrių. Trumpos maisto tiekimo grandinės padidina mažų ūkių pridėtinę vertę ir pelningumą, jose sudaromos sąlygos parduoti išskirtinius produktus, „pasakojančius tam tikrą istoriją“ vartotojams, todėl jie pasirengę mokėti brangiau, jos skatina gyvybingumą ir socialinius ryšius kaimo vietovėse. Gerėjant maisto produktų kokybei ir rinkodaros kanalams didėja vartotojų atsakomybė dėl maisto vertės ir maisto švaistymo, o tai savo ruožtu prisideda mažinant maisto sektoriaus poveikį klimato kaitai.

3.4.1. Toks prekybos būdas daro teigiamą išorinį poveikį visai bendruomenei (neperkeliamų darbo vietų kūrimas, pridėtinės vertės išlaikymas teritorijoje, teritorijų patrauklumas turizmui ar gyvenimui). Reikia atsižvelgti į šiuos platesnio pobūdžio išorės veiksnius remiant trumpų tiekimo grandinių plėtrą ir teritorijų dinamiką.

3.4.2. Trumpų tiekimo grandinių iniciatyvų daugėja, jos grindžiamos vis dar kuriamomis socialinėmis, organizacinėmis ir teritorinėmis inovacijomis. Vykdam įvairius projektus pabrėžiami teritoriniai aspektai ir kolektyvinė tapatybė, kurie yra svarbiausi jų tvarumo ir tęstinumo veiksniai. Todėl uždavinys yra suteikti priemones kurti teritorines maisto sistemas, grindžiamas vietos lygmens valdymu ir sistemose dalyvaujančių subjektų atstovavimu⁽⁵⁾.

3.5. Internetas yra nauja trumpų tiekimo grandinių paieškos ir inovacijų sritis. Per pastarąjį dešimtmetį įsitvirtinęs internetas tapo įprasta priemone ir trumpose tiekimo grandinėse. Internetu siūloma platesnė nei įprastų gamintojų rinka, todėl padedama tobulinti ir racionalizuoti prekybą. Per pastaruosius penkerius metus sukurta daug užsakymų internetu platformų. Šie „maisto centrai“ leidžia gamintojams ir vartotojams palaikyti tiesioginius ryšius, visų pirma tais atvejais, kai produktai gaminami tik vietos lygmeniu. Jie sudaro sąlygas ne tik gamintojams, bet ir vartotojams organizuoti grupinį pirkimą ir (arba) pardavimą ir taip palengvinti logistiką trumpoje maisto grandinėje. Yra ir kitų skaitmeninių technologijų panaudojamo produktų gamybos ir perdirbimo srityse formų.

4. Agroekologija – naujas ūkininkavimo būdas

4.1. Antrajame 2018 m. Romoje vykusiame tarptautiniame agroekologijos simpoziume FAO pasiūlė tokią agroekologijos apibrėžtį: „Agroekologija – tai ekologinių koncepcijų ir principų taikymas siekiant optimizuoti augmenijos, gyvūnijos, žmogaus ir aplinkos sąveiką, kartu atsižvelgti į socialinius aspektus, kad maisto sistema būtų tvari ir teisinga. Skatindama sąveiką agroekologija gali prisidėti ne tik prie maisto gamybos, aprūpinimo maistu saugumo ir mitybos, bet ir prie ekosistemų funkcijų bei biologinės įvairovės, kurios yra labai svarbios tvariam žemės ūkiui, atkūrimo.“⁽⁶⁾

⁽³⁾ Codron, J.-M., Sirieix, L., Reardon, T., *Social and Environmental Attributes of Food Products: Signaling and Consumer Perception, With European Illustrations, Agriculture and Human Values*, t. 23, Nr. 3, 2006, p. 283–297.

⁽⁴⁾ Taip pat žr. 1 išnašą.

⁽⁵⁾ Le Velly, R., *Dynamiques des systèmes alimentaires alternatifs, Systèmes agroalimentaires en transition*, Édition Quae, 2017, p. 149–158.

⁽⁶⁾ <http://www.fao.org/about/meetings/second-international-agroecology-symposium/fr/>

4.2. Agroekologijos kūrimuisi svarbūs buvo šie trys jos aspektai: Pirmasis – tai XX amžiaus 3-iojo dešimtmečio agroekologija, kuri apėmė įvairias mokslo disciplinas (fiziką, chemiją, ekologiją, teritorijų planavimą), kuriose žemės ūkio klausimai buvo sprendžiami nagrinėjant sudėtingas žemės ūkio ir ekosistemų sąveikas; antrasis – agroekologija kaip tvarios žemės ūkio praktikos, kuri leidžia optimizuoti ir stabilizuoti derlių, visuma; galiausiai trečiasis – agroekologija kaip socialinis judėjimas, kurio tikslas – užtikrinti apsirūpinimo maistu savarankiškumą ir naujas daugialypes žemės ūkio funkcijas (?). Kaip matyti iš dokumentų, tokių kaip *Redesigning the food system* (Hill, 1985) ir Steve'o Gliessmano veikalas *Agroécologie, l'écologie des systèmes alimentaires durables* („Agroekologija, tvarių maisto tiekimo sistemų ekologija“), agroekologijoje vis geriau atsižvelgiama į maisto tiekimo srities uždavinius.

4.3. Agroekologijos pagrindą sudaro dešimt bendrųjų principų, kuriuos nustatė ir apibrėžė Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO) ir kurių tikslas – padėti šalims pertvarkyti savo maisto ir žemės ūkio sistemas, integruoti tvarų žemės ūkį, pasiekti pasaulio be bado tikslą ir daugelį kitų darnaus vystymosi tikslų:

- **įvairovė, sąveika, veiksmingumas, atsparumas, antrinis perdirbimas, bendra kūryba ir žinių dalijimasis** (agroekologinių sistemų bendrų ypatumų, pagrindinės praktikos ir novatoriškų metodų apibūdinimas),
- **žmogiškosios ir socialinės vertybės, kultūra ir maisto tradicijos** (su aplinkybėmis susiję ypatumai),
- **žiedinė ir solidarumo ekonomika, atsakingas valdymas** (svarbiausia aplinka).

Dešimt agroekologijos principų yra tarpusavyje susiję ir vienas nuo kito priklauso ⁽⁸⁾.

4.4. Galima teigti, kad šiais dešimt principų yra grindžiamos daugelis ūkininkavimo sistemų: ekologinis ūkininkavimas, kuriame tie patys principai taikomi pagal standartizuotą sistemą (ES teisės aktai dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo ⁽⁹⁾), biodinaminis ūkininkavimas, darnus ūkininkavimas, agrarinė miškininkystė, kurioje arboristika siejama su gamyba, arba gamtinė žemdirbystė; šioms praktikoms būdingas bendras pagrindas, t. y. sudėtinis sisteminis ūkininkavimo metodas, taikomas nuo maisto produkto gamybos iki suvartojimo. Būtina pabrėžti, kad taikant šias ūkininkavimo formas pagrindinis dėmesys skiriamas dirvožemio kokybės ir gyvybingumo išsaugojimui.

Agroekologija – tai žemės ūkio paradigmos pokytis siekiant kovoti su klimato kaita, atkurti gyvąsias ekosistemas ir apsaugoti vandenį, dirvožemį ir visus išteklius, nuo kurių priklauso žemės ūkio produktų gamyba. Reikia skatinti visus ūkininkus, kurie ketina persvarstyti savo ūkininkavimo metodus ir sąsajas su ekosistema, siekdami sumažinti neigiamą išorinį poveikį ir padidinti teigiamą išorinį poveikį. Cheminių trąšų naudojimo mažinimas, didesnė sėjomainos įvairovė, tausasis ūkininkavimas ir biologinės įvairovės išsaugojimas yra skatintini visų Europos ūkių perėjimo prie agroekologijos etapai.

4.5. 8-ojo ir 9-ojo dešimtmečių socialinis judėjimas, kurį Lotynų Amerikoje pradėjo tokios organizacijos kaip *Via Campesina*, paskatino eksponentinę tokio požiūrio į maisto sistemą, įskaitant tris jos aspektus (mokslinį, techninį ir socialinį), plėtrą tarptautiniu mastu. Europa taip pat prisijungė prie šio proceso. 2014 m. rugsėjo mėn. Romoje JT Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO) surengė pirmą simpoziumą „Agroekologija – aprūpinimo maistu ir mitybos klausimų sprendimas“, po kurio buvo surengta daug regioninių seminarų (pvz., Europoje 2016 m. lapkričio mėn. Budapešte vykęs seminaras) ir paragino plėtoti agroekologiją siekiant darnaus vystymosi tikslų ir Paryžiaus susitarimo tikslų. Kitas renginys Europoje vyks 2019 m. pabaigoje. Į Europos mokslinių tyrimų programą „Horizontas 2020“ buvo įtraukta daug temų, susijusių su agroekologija, ekologiniu ūkininkavimu ir trumpomis tiekimo grandinėmis, o pagal Europos inovacijų partnerystę žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje (EIP-AGRI), kurios veikloje taip pat buvo skiriamas dėmesys šioms žemės ūkio plėtros temoms, 2019 m. birželio mėn. Prancūzijoje bus surengtas kitas aukščiausio lygio susitikimas žemės ūkio inovacijų klausimais, skirtas agroekologijai.

4.6. Agroekologija buvo palaipsniui pripažinta oficialiai, visų pirma Prancūzijoje ⁽¹⁰⁾. Prancūzija, įtraukdama agroekologiją į kaimo reikalų kodeksą ir sukurdama jai skirtas teines ir finansines priemones, įtvirtino ją kaip savo žemės ūkio plėtros pagrindą ⁽¹¹⁾. Keleto konkrečių Prancūzijos programų finansinės priemonės ir kryptis įkvėpė ir paskatino daug ūkininkų kolektyvų aktyviai imtis projektų, kuriais siekiama žemės ūkio vystymo ir gamybos tvarumo ⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ <https://pubs.iied.org/14629IIED/?c=foodag>.

⁽⁸⁾ (<http://www.fao.org/3/i9037fr/i9037fr.pdf>).

⁽⁹⁾ 2007 m. birželio 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo ir panaikinantis Reglamentą (EEB) Nr. 2092/91.

⁽¹⁰⁾ S. Bellon darbai.

⁽¹¹⁾ 1 straipsnis iš dalies pakeistas 2014 m. spalio 13 d. Žemės ūkio ateities įstatymu *Kaimo reikalų ir jūrų žvejybos kodeksas*.

⁽¹²⁾ PEI *Agroecology Europe*: <http://www.agroecology-europe.org/>

4.6.1. Galima paminėti šiuos reikšmingus akademinuose darbuose nurodytus ir vystymosi organizacijų patvirtintus agroekologijos rezultatus:

- kalbant apie ūkininkus – padidėjęs dirvožemio derlingumas, sumažėjusios gamybos sąnaudos, sprendimų priėmimų savarankiškumas, padidėjęs žemės ūkio sistemų atsparumas klimato pavojams ir ūkininko profesijos įvertinimas,
- kalbant apie vartotojus: geresnė maisto produktų ir vandens sanitarinė ir maistinė kokybė, biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio išsaugojimas, taip pat garantijos, susijusios su žemės ūkio praktika (gyvulininkystės ar kultūrų auginimo) ⁽¹³⁾.

4.6.2. Šiuos rezultatus sustiprina kolektyvinis matmuo: agroekologiniai projektai, ūkininkų dalyvavimas teikiant pasiūlymus ir diegiant inovacijas savo aplinkoje, noras siekti geresnių rezultatų ir poreikis mažinti gamybos sąnaudas. Interneto platformos ⁽¹⁴⁾ gali tapti priemone kaupti būtiną techninę ir mokslinę informaciją, taip pat perėjime dalyvavusių ūkininkų patirtį, įskaitant mokymo ir kolektyvinio darbo naudą.

4.6.3. Vienas iš būsimų ūkininkų mokymo viešosiose žemės ūkio mokyklose uždavinių – prisidėti prie agroekologijos plėtros. Mokymo medžiagos šioje srityje daugėja ⁽¹⁵⁾ ir besimokantieji dažniau linkę būsimoje profesinėje veikloje rinktis perėjimą prie agroekologijos ir agroekologinės gamybos ⁽¹⁶⁾. Prancūzijos perėjimo prie agroekologijos programoje numatyta gerinti mokinių mitybą, naudojant vietos produktus patiekalų gamybai žemės ūkio mokyklų valgyklose, o tai didina jų informuotumą maisto produktų klausimais.

4.6.4. Siekdama prisidėti prie perėjimo teritorijų lygmeniu, Prancūzijos Vyriausybė sukūrė teritorinius maisto produktų projektus, kuriuose savanoriškai dalyvaujantys kolektyvai rengia veiksmus, būtinus siekiant pagerinti vietos maisto sistemą. Nors išteklių skiriama nepakankamai, atrodo, kad programomis domimasi ir rezultatai teikia vilčių.

4.7. **Perėjimo prie trumpų tiekimo grandinių ir perėjimo prie agroekologijos sąsajos**

4.7.1. Agroekologijai visų pirma būdinga tai, kad gamybos formos ūkyje įvairiai papildo viena kitą. Tiek agroekologinės gyvulininkystės, tiek agroekologinių kultūrų produktų atveju svarbu sukurti naujas galimybes rinkoje ir jas įtvirtinti. Trumpos maisto tiekimo grandinės gali būti tinkamas šio perėjimo uždavinio sprendimas.

4.7.2. Galiausiai svarbu pabrėžti, kad agroekologijos ir trumpų tiekimo grandinių susiejimas skatina Europos, nacionaliniu ir vietos lygmenimis pereiti prie teritorinio maisto politikos valdymo ir sudaro naujas sąlygas suinteresuotiesiems subjektams dalyvauti. Procedūras, kuriomis siekiama vėl susieti miestus su artimiausiais maisto produktų gamintojais, jau įgyvendinamos daugelyje vietų: Milane (Italija), Monpeljė (Prancūzija), Gente, Briuselyje ir Lježe (Belgija) arba Toronte (Kanada).

5. **Trumpų tiekimo grandinių ir agroekologijos plėtojimas siekiant tvarių maisto sistemų**

5.1. **Indėlis į kokybišką maistą**

5.1.1. 2012 m. Koventrio universiteto vadovaujamoje Europos mokslinių tyrimų programoje dėl trumpų tiekimo grandinių ir vietos maisto sistemų, kurioje dalyvauja Europos Komisijos žemės ūkio ir sveikatos generaliniai direktoratai, pabrėžiama, kad pirkimo ir pardavimo procese pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas kokybės, atsekamumo ir skaidrumo aspektams. Todėl ES turi suteikti gamintojams ir vartotojams priemonių kurti ir įtvirtinti šią trijų elementų sistemą, nepriklausomai nuo trumpos tiekimo grandinės formos. Pažymima, kad dauguma trumpose tiekimo grandinėse parduodamų produktų yra ekologinių ūkių produktai arba gaminami taikant nesertifikuotus metodus ir nenaudojant sintetinių trąšų. Tai atrodo labai svarbus aspektas agroekologijai ir trumpoms tiekimo grandinėms susieti. Iš tiesų remiantis agroekologijos principais ir sistema galima sukurti pakankamai didelę ir stabilią pasitikėjimo sistemą, kuri nebūtinai turi būti etiketes naudojančios žemės ūkio sistemos dalis, kad vartotojui būtų užtikrinta „kokybė, atsekamumas ir skaidrumas“, t. y. veiksniai, būtini trumpų tiekimo grandinių plėtrai ir tvarumui. Vartotojų ir kitų gamintojų reguliarius lankymasis ūkiuose yra tam tikra „dalyvaujamoji garantija“, kuria veiksmingai didinamas agroekologijos metodu dirbančių ūkių skaidrumas, parengiami jiems taikomi rodikliai ir vykdoma agroekologinės praktikos stebėseną ⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ C. Claveirol, „Perėjimas prie agroekologijos. Iššūkiai ir uždaviniai“, EESRK nuomonės, 2016 m.

⁽¹⁴⁾ <https://rd-agri.fr/>

⁽¹⁵⁾ <https://pollen.chlorofil.fr/?s=agroecologie>.

⁽¹⁶⁾ http://www.bergerie-nationale.educagri.fr/fileadmin/webmestre-fichiers/formation/articles_presse/Plan_EPA1-bilan-Fevrier_2019.pdf.

⁽¹⁷⁾ <http://www.cocreate.brussels/-CotyFood->.

5.1.2. Kalbant apie žmones, pastarųjų tyrimų rezultatai rodo, kad trumpos maisto grandinės labai gerina jų sveikatą. Visų pirma, žmonės labiau kreipia dėmesį į tai, ką valgo, ir į tai, kaip gaminami maisto produktai. Antra, šios priemonės yra labai naudingos visuomenės švietimo, taip pat sveikos mitybos požiūriu.

5.2. **Apsirūpinimo maistu saugumas ir prieinamumas**

5.2.1. Šiuo metu kelete Europos mokslinių tyrimų projektų⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾ pabrėžiama tendencija formuoti ir organizuoti trumpas tiekimo grandines taip, kad jos nebūtų laikomos nišine rinka, o taptų tikru maisto produktų vartojimo įpročiu. Tai pasiekti visų pirma padėjo daugelio subjektų subūrimas į ES lygmens tinklą įgyvendinant projektus, remiamus pagal įvairias ES finansavimo programas. Tačiau ši pažanga vis dar ribota, nes kai kurie produktai sunkiai prieinami mažiausias pajamas turintiems namų ūkiams. Būtų naudinga tęsti ankstesnėse EESRK nuomonėse atliktą darbą dėl esminių politikos priemonių, kurios užtikrintų šių maisto produktų prieinamumą. Prancūzijoje baigiami keli šios srities mokslinių tyrimų projektai (*RMT Alimentation*⁽²⁰⁾, *Projet Casdar ACCESSIBLE*⁽²¹⁾) ar teritoriniu lygmeniu įgyvendinami maisto projektai⁽²²⁾).

5.2.2. Tarp esamų priemonių būsimoje programoje „Europos horizontas“ EIP-AGRI ir Mokslinių tyrimų generalinio direktorato numatytos mokslinių tyrimų ir inovacijų priemonės gali būti skirtos agroekologijai ir trumpoms tiekimo grandinėms. Būsimoje BŽŪP reikėtų pasitelkti žalinimo programas (ekologines sistemas), siekiant skatinti ūkininkus palaipsniui pradėti taikyti agroekologijos metodus ir perorientuoti sistemas į trumpas tiekimo grandines. Tą patį galima pasakyti apie antrojo ramsčio priemones, tokias kaip žemės ūkio ir aplinkosaugos bei klimato priemonės ir subsidijos investicijoms, reikalingos joms įgyvendinti, bei perdirbimo ir prekybos priemonės. Pasinaudojant programomis LEADER reikia išplėtoti profesinio mokymo ir konsultavimo priemones bei vietos masto veiklą. Teritorinėms iniciatyvoms taip pat gali būti teikiama sanglaudos fondų parama.

5.2.3. Reikia nustatyti tinkamas taisykles, kad viešieji pirkimai galėtų būti organizuojami įtraukiant trumpas grandines, kurių dalyvavimą šiuo metu riboja konkurencijos taisyklės. Taip pat reikia priimti trumpoms grandinėms pritaikytas taisykles. Reglamente (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos⁽²³⁾ yra numatytos lanksčios galimybės smulkiesiems gamintojams taikyti RVASVT (rizikos veiksnių analizės ir svarbiųjų valdymo taškų) sistemą, kuriomis turėtų pasinaudoti visos ES šalys. Tą patį galima pasakyti apie produktų ženklavimo taisykles. Perdirbtų produktų kilmės vietos ženklavimas (pvz., restorane ar kolektyvinio maitinimo įstaigoje) gali atlikti skatinamąjį vaidmenį: jei maisto produkto kilmė yra skaidri, labiau tikėtina, kad vartotojas pasirinks netoliese pagamintą produktą ar patiekalą, net jeigu tektų sumokėti šiek tiek brangiau. 4G aprėptis (telefonija ir internetas) kaimo vietovėse yra svarbūs norint užtikrinti geresnę prieigą ir ryšį su vartotojais plėtojant skaitmeninimą.

5.2.4. Dažnai abejojama, ar agroekologijos ir vietos tiekimo grandinių pakaks aprūpinti maistu pasaulį ir žmones, kurių skaičius, kaip tikimasi, iki 2050 m. pasieks 10 mlrd. Daugelio mokslinių tyrimų organizacijų darbuose pozicija šiuo klausimu yra aiški: atsižvelgiant į ekonominius, aplinkos apsaugos ir socialinius poreikius, būtina ir galima tarptautiniu lygmeniu plėtoti agroekologiją ir telkti išteklius žemės ūkio ir kituose sektoriuose. Europoje neseniai atlikti Tvaraus vystymosi ir tarptautinių santykių instituto (IDDRI) darbai rodo, kad visus Europos Sąjungos gyventojus iki 2050 m. maistu galima aprūpinti laipsniškai pereinant prie agroekologijos, įskaitant gyvulininkystę, pasėlius ir medžius, ir kartu siekti nulinio išmetamo anglies dioksido kiekio tikslo.

5.3. **Kelias į agroekologiją**

5.3.1. Siekiant ES lygmeniu įgyvendinti agroekologijos projektą, būtinas struktūrinis veiksnių planas, su skirtingomis politikos priemonėmis, skirtomis įvairiems viešojo ir privačiojo sektoriaus veiksniams, apimantiems daug įvairių sričių, kaip antai mokymas, žemės ūkio plėtra, paramos perorientavimas, teisės aktų pritaikymas, sektorių sutelkimas teritorijose, genetinė atranka, užjūrio regionai ir tarptautiniai veiksmai⁽²⁴⁾. Todėl svarbu, kad ES ieškotų galimybių paremti tarpusavyje suderintą agroekologijos ir trumpų tiekimo grandinių bendrą vystymąsi, kad būtų užtikrintas jų bendras tvarumas. Svarbu, kad šios politikos priemonės būtų pakankamai plataus užmojo, kad ilgainiui daugelis žemės ūkio įmonių galėtų prisijungti prie perėjimo prie agroekologijos proceso. Laikas yra svarbus aspektas, nes jo reikia, kad veiklos vykdytojai galėtų prisiimti išpareigojimus, o prisiėmusiems išpareigojimus jo reikia, kad galėtų užtikrinti visiška sistemą, kurią iš esmės yra sudėtinga sukurti, pertvarką.

⁽¹⁸⁾ https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip-agri_brochure_short_food_supply_chains_2019_en_web.pdf.

⁽¹⁹⁾ <http://www.shortfoodchain.eu/news/>

⁽²⁰⁾ www.rmt-alimentation-locale.org/

⁽²¹⁾ <http://www.civam.org/images/M%C3%A9lanie/AcceCible/PRESENTATION-Accessible.pdf>.

⁽²²⁾ <http://rnp.at.fr/les-projets-alimentaires-territoriaux-pat/>

⁽²³⁾ Reglamentas (ES) Nr. 852/2004.

⁽²⁴⁾ C. Claveirol, „Perėjimas prie agroekologijos. Iššūkiai ir uždaviniai“, EESRK nuomonės, 2016 m.

5.3.2. Išsami maisto politika (tokio pobūdžio politiką EESRK jau daugelį metų skatina įgyvendinti), kurią nustatytų Europos maisto taryba (kuriai vadovauti galėtų EESRK) ir kurią susijusių generalinių direktoratų lygmeniu koordinuotų Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas, galėtų tapti programos pagrindu. Pasiūlymą kurti bendrą Europos Sąjungos maisto politiką paskatino ekspertų kolegijos „IPES-Food“ darbai ⁽²⁵⁾.

5.3.3. FAO veikla gali būti įkvėpimo šaltinis agroekologijos plėtrai Europos lygmeniu. Šiuo požiūriu itin aiškios regioninio simpoziumo dėl tvaraus žemės ūkio ir maisto sistemų Europoje ir Vidurinėje Azijoje rekomendacijos. 2016 m. Aprūpinimo maistu pasaulyje komitetas priėmė vadovą „Smulkiųjų ūkininkų ir rinkų ryšių kūrimas“, kuriame valstybėms rekomenduojama remti teritorines (vietos, regiono, šalies) rinkas siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus.

2019 m. liepos 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽²⁵⁾ „IPES-Food“, *Towards a Common Food Policy for the European Union*, Briuselis, „IPES Food“, 2017.